

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทน้ำมันข้ามชาติกับ
 รัฐบาลไทยในระหว่างช่วงเวลาปี พ.ศ. 2488 -
 2524 (ค.ศ. 1945 - 1981)

๙ ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้ออกพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2481 ที่มีผล
 กระทบกระเทือนต่อกิจการเรค้าน้ำมันของบริษัทราน้ำมันข้ามชาติ และทำให้บรรดาบริษัทน้ำมัน
 ข้ามชาติต้องปิดกิจการก้าน้ำมันของตนในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) แล้ว
 ประเทศไทยก็เริ่มประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำมันมากขึ้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะเร่งกำชับให้
 กระทรวงกลาโหมจัดหาน้ำมัน ข้ามมาจำหน่ายแทนบริษัทน้ำมันที่เคยจำหน่ายอยู่ก็ตาม

สิ่งซึ่งเข้ามาในลักษณะน้ำมันสำเร็จรูปบรรจุภาชนะจากสหรัฐฯ โดยตรงซึ่งต้นทุน
 สูงมาก¹ ส่วนอีกทางหนึ่งโดยอาศัยน้ำมันที่ได้รับมาบางส่วนจากทางรัฐบาลญี่ปุ่น แต่เมื่อสงคราม
 มหาเอเซียบูรพาเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) และรัฐบาลไทยประกาศเข้าเป็น
 พันธมิตรกับญี่ปุ่นในระยะต่อมาปริมาณน้ำมันที่ไทยเคยได้รับจากทั้งสองทางก็หมดไป โดยในทางแรก
 เมื่อรัฐบาลไทยได้เข้าไปพันธมิตรกับญี่ปุ่นรัฐบาลสหรัฐฯซึ่งเป็นศัตรูกับญี่ปุ่นก็เรียกร้องให้บริษัทน้ำมัน
 เอกชนของสหรัฐฯงดการจำหน่ายน้ำมันให้แก่ไทย ส่วนการรับน้ำมันจากทางรัฐบาลญี่ปุ่นนั้น นอกจาก
 ไทยไม่เคยได้รับจากรัฐบาลญี่ปุ่นแล้ว ในบางครั้งทางญี่ปุ่นยังรบกวนทางฝ่ายไทยให้จำหน่าย
 น้ำมันให้แก่เจ้าหน้าที่และพ่อค้าของญี่ปุ่นเป็นกรณีพิเศษอยู่หลายครั้ง^๒

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , เลข 25/213 , รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี
 ลงวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2482

² กระทรวงพาณิชย์ , บันทึกการประชุม ณ กองอำนวยการของกรมการผสม
 เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2485

ภาวะการขาดแคลนน้ำมันในประเทศเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นแม้รัฐบาลไทยจะออกมาตรการหลายอย่างขึ้นมาแก้ไขให้หาได้อย่างรีบเร่งก็ตาม และเมื่อมาถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) สภาพขาดแคลนน้ำมันหนักถึงขั้นรัฐบาลงดการจำหน่ายน้ำมันให้แก่ประชาชนและหน่วยราชการ เพื่อสำรองน้ำมันไว้ใช้กับหน่วยราชการที่มีความจำเป็นต้องใช้มากที่สุดซึ่งก็มีปริมาณพอใช้เพียงสองเดือน สภาพการขาดแคลนน้ำมันดำเนินไปในลักษณะเช่นนี้จนสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488

ปัญหาการขาดแคลนน้ำมันจึงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลไทยขณะต่าง ๆ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองได้รับแรงแก้ไขให้คล่อง ซึ่งรัฐบาลพลเรือนของไทยขณะต่าง ๆ (รัฐบาลชุดของ นาย ถวน อภัยวงศ์ , รัฐบาลชุดของ น.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช , รัฐบาลชุด นายปรีดี พนมยงค์) ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) ถึงปี พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946)

จนถึงรัฐบาลของพลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งถูกรัฐประหารโดยคณะทหารของไทยในปี พ.ศ. 2490 ต่างมุ่งแก้ไขให้หาด้วยการเชิญชวนให้บรรดาบรรษัทน้ำมันที่เคยทำการจำหน่ายน้ำมันในประเทศแห่งประเทศไทยกลับมาดำเนินกิจการค้าน้ำมันใหม่อีกครั้ง เหตุที่คณะรัฐบาลพลเรือนชุดต่าง ๆ มีนโยบายเช่นนี้เพราะในช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลไทยไม่สามารถจัดหาน้ำมันจากแหล่งอื่นได้ในราคาถูกและรวดเร็วเท่ากับการชวนเชิญให้บรรษัทน้ำมันกลับเข้ามาดำเนินกิจการอีกครั้ง

รัฐบาลของนาย ถวน อภัยวงศ์ จึงออกประกาศไปถึงบรรษัทน้ำมันข้ามชาติชวนให้กลับมาดำเนินกิจการในประเทศไทยอีกครั้ง

แต่บรรษัทน้ำมันข้ามชาติก็ไมยอมกลับเข้ามาเปิดกิจการตามคำเชิญชวนของรัฐบาลไทย เพราะรัฐบาลพลเรือนของไทยยังไม่ยอมเลิกพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2461 ซึ่งรัฐบาลทหารของไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ออกควบคุมกิจการค้าน้ำมันของบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ จนบรรษัทเหล่านี้ระอใจและปิดกิจการค้าน้ำมันของตนลงในประเทศไทย บรรษัท

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , เลข 17/213 , หนังสือของกระทรวงกลาโหม ที่ 687/2488 ลงวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2488

น้ำมันขามชาติจะตั้งเงื่อนไขการกลับเข้ามาค้าเป็นกิจการค้าน้ำมันอีกครั้งด้วยการขอให้รัฐบาลไทย ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ก่อน ดังความตอนหนึ่งในหนังสือสองผู้จัดการบริษัทแอสตันคาร์คทอควอลด์ จำกัดที่มีถึงรัฐบาลไทย

"...We cannot return to Siam until Petroleum Act is repealed. In view of your present source of supply, we suggest that, it we are to assume a portion of the responsibility for supplying the country, repeal of the Petroleum Act Should be given priority."¹

ผู้นำไทยที่มาจากพลเรือนทั้งหมดต่างมีความเห็นเหมือนกันว่ารัฐบาลไทยควรยกเลิกพระราชบัญญัติ น้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2481 เสีย เพราะสภาพสงครามก็สิ้นสุดลงแล้วดังนั้นการมีพระราช บัญญัติฉบับนี้เพื่อควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงให้มีปริมาณพอใช้ในการทหารจึงหมดความจำเป็น ดังนั้น หากยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้เสียเท่ากับเป็นการปลงความมั่นใจให้เกิดขึ้นแก่บรรษัทน้ำมัน ข้ามชาติว่ารัฐบาลพลเรือนของไทยยินยอมขายส่งเสรีมิให้น้ำมันเชื้อเพลิงได้เข้ามาสู่ประเทศ ด้วยการเปิดสิทธิให้บรรษัทน้ำมันของชาวต่างประเทศส่งน้ำมันเข้ามาจำหน่ายเหมือนดังแต่ก่อน²

นอกจากนี้ นาย คีเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐบาลชุดของนาย ปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอความเห็นต่อ นายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรี ว่า "การที่รัฐบาล ไทยจะอยู่ในสภาพนิ่งเฉยเพื่อรอให้บรรษัทน้ำมันเข้ามาเองนั้น เห็นว่าจะไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะ บรรษัทน้ำมันเหล่านั้นส่วนมากเป็นของชาติมหาอำนาจ การที่จะเข้ามาขึ้นต่อประเทศเล็กกว่า ย่อมเป็นการยาก ดังนั้นทางรัฐบาลไทยควรฉวยโอกาสที่ทางบรรษัทน้ำมันเรียกร้องเงื่อนไข เพียงเท่านั้นเร่งกระทำการก่อน จะเป็นประโยชน์มากกว่าการนิ่งเฉยโดยในภายหลังบรรษัทน้ำมัน จะเพิ่มขอเรียกร้องมากขึ้น"³

¹ กองกฎหมายเหตุแห่งชาติ , กฏ. 70. 4 ปีก 1 , หนังสือของผู้จัดการบริษัท แอสตันคาร์คทอควอลด์ จำกัด ลงวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2489

² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , เลข 2/213 , หนังสือของกระทรวงพาณิชย์ ที่ น. 3358/2488 ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2488

³ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , 2/213 , หนังสือของกระทรวงการคลัง สืบที่ น. 2316/2488 ลงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2488

อีกประการหนึ่งฐานะของประเทศไทยในขณะนั้นไม่ต่างอะไรกับประเทศผู้แพ้สงคราม
ทั้งหลาย อำนาจในการเจรจาต่อรองกับประเทศผู้ชนะสงครามมีไม่มาก รัฐบาลไทยจึงไม่ต้องการ
สร้างความไม่พอใจให้เกิดขึ้นกับประเทศอังกฤษและสหรัฐฯ ซึ่งเป็นฝ่ายชนะสงคราม โดยเฉพาะ
สหรัฐฯ รัฐบาลไทยหวังขอความช่วยเหลือจากประเทศนี้ เพื่อช่วยเหลือให้รัฐบาลไทยไม่ต้องปฏิบัติ
ตามข้อเรียกร้องต่าง ๆ จากรัฐบาลอังกฤษมากเกินไป

แต่ผู้นำทางการกลับไม่เห็นด้วยกับความดีของผู้นำฝ่ายพลเรือนของไทย โดยผู้นำ
ทางการให้ความเห็นถึงผลได้ที่รัฐบาลไทยจะได้รับหากองพระราชบัญญัติฉบับนี้ กับผลเสียที่จะได้รับ
หากเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ดังต่อไปนี้

1) ในแง่ประโยชน์ที่จะได้รับจากการคงพระราชบัญญัติฉบับนี้ไว้ว่าจะทำให้บรรษัทน้ำมัน
ข้ามชาติสำรองน้ำมันไว้ในจำนวนที่เป็นประโยชน์แก่ทางทหารและทางเศรษฐกิจของชาติ อีกทั้ง
ทางราชการยังสามารถกำหนดราคาน้ำมันได้ เพื่อป้องกันไม่ให้บรรษัทน้ำมันข้ามชาติคิดเอากำไร
มากเกินไป

2) ส่วนความเสียหายที่จะได้รับเนื่องจากการเลิกพระราชบัญญัติ เพื่อเลิกเสียแล้ว
ประโยชน์ที่จะได้รับตามข้อ 1 ดังกล่าวข้างต้นก็จะหมดไป นอกจากนั้นจะทำให้กรมเชื้อเพลิง
ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้เพราะ บรรษัทน้ำมันข้ามชาติเมื่อกลับเข้ามาถ่าน้ำมันในประเทศไทย
ไทยอีกครั้ง บรรษัทน้ำมันข้ามชาติอาจจะไม่ขายน้ำมันให้กรมเชื้อเพลิง

อีกประการหนึ่งกรมเชื้อเพลิงเป็นหน่วยราชการในกระทรวงกลาโหม หากกิจการสิ่งใด
ก็ต้องให้เป็นไปคามระเบียบราชการของกระทรวงกลาโหม ไม่เหมือนกับบรรษัทน้ำมันซึ่งมีวิธีการ
ดำเนินการค้าโดยตรง ทำให้กรมเชื้อเพลิงเสียเปรียบในการแข่งขันค้าน้ำมันกับทางฝ่ายบรรษัทน้ำมัน

---

1 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , เลข 2/213 , จดหมายขอความของเจ้ากรม
เชื้อเพลิง ลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2488

นอกจากนี้ทางกระทรวงกลาโหมได้เสนอทางเลือกให้รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับบรรษัทน้ำมัน เพื่อหลีกเลี่ยงการยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้¹ คือ ทางรัฐบาลควรพยายามอธิบายให้ทางบรรษัทน้ำมันเข้าใจว่า การคงพระราชบัญญัติฉบับนี้ไว้ไม่ได้หมายความว่ารัฐบาลไทยเจตนาจะผูกขาดการค้าน้ำมัน รัฐบาลยินดีที่จะทำการเจรจาเกี่ยวกับบรรษัทน้ำมันเพื่อหาทางแก้ไขบางมาตราในพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่งรัฐบาลไทยยินดีที่จะให้ทางบรรษัทน้ำมันเข้ามาลงทุนร่วมกับกรมเชื้อเพลิงเพื่อดำเนินการค้าในในประเทศไทย

แต่ทางฝ่ายบรรษัทน้ำมันยังต้องการให้รัฐบาลไทยรับรองฐานะทางการค้าให้กับบรรษัทน้ำมันด้วยวิธียกเลิกกฎหมายฉบับนี้อยู่ดี บรรษัทน้ำมันพยายามโน้มน้าวให้แกทางรัฐบาลไทย เข้าใจว่าแผนการกลับเข้าประเทศไทยนี้ ทางบรรษัทน้ำมันจะยังไม่จัดการอะไรจนกว่าการยกเลิกพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2481 จะเป็นความจริง²

นอกจากนี้ แม้จะมีการยกเลิกกฎหมายแล้วก็ตาม บริษัทจะต้องได้รับการประกันทางการค้าพอสมควรในเรื่องดังต่อไปนี้³ คือ

- ก) ตลาดการค้าทั่วไป เช่น การจำหน่ายน้ำมันนอกเหนือไปจากการจำหน่ายให้แก่กรมต่าง ๆ ของรัฐบาล ตามความต้องการของกรมนั้น ๆ จะต้องปล่อยให้อยู่ในมือขององค์การค้าเท่านั้น
- ข) บรรษัทน้ำมันจะต้องได้รับโอกาสที่จะได้ขึ้นประมูล เมื่อรัฐบาลต้องการซื้อน้ำมัน เช่นเดียวกับผู้ขายที่ได้รับการอนุเคราะห์หรือขงยิ่ง

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , เรื่องเดียวกัน

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต 70.4 บีก 1. หนังสือของผู้จัดการบรรษัทน้ำมัน แสดงการคัด แวกด์ม ออฮล์ ถึง นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2489

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. เรื่องเดียวกัน

ภายหลังจากรัฐบาลไทยตอบยืนยันอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นสำคัญ ๆ เหล่านี้ ทางบริษัทน้ำมันจึงจะยอมกลับมาเจรจาจัดหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดตั้งอุตสาหกรรมน้ำมันในประเทศไทย

ความเห็นของผู้นำไทยที่ขัดแย้งกันในเรื่องนี้มีมาตลอดนับตั้งแต่รัฐบาล

ชุดของ ร.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายควง อภัยวงศ์ จนถึงรัฐบาลของ นายปรีดี พนมยงค์ ในที่สภกณะรัฐมนตรีโคลงมติ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) ให้นำเรื่องนี้เข้าขอคำปรึกษาจากสภาผู้แทนราษฎร หากสภาผู้แทนราษฎร ลงมติเห็นชอบกับการเลิกพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2482 ก็ให้นำขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อดำเนินการออกประกาศใช้กฎหมายต่อไปตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งสภาผู้แทนให้ความเห็นชอบต่อการยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะตามความเห็นของผู้นำทางทหารที่จะให้ตั้งพระราชบัญญัติฉบับนี้ไว้ โดยหาทางเจรจาทอรองกับบรรษัทน้ำมันต่างชาติของทางต่าง ๆ ที่ทางกระทรวงกลาโหมเสนอมานั้น อาจจะเป็นไปได้ยากเพราะฐานะของรัฐบาลไทยในขณะนั้นไม่สามารถต่อรองอะไรกับทางบรรษัทน้ำมันต่างชาติได้มากนัก การพึ่งบรรษัทน้ำมันต่างชาติให้ช่วยแก้ไขปัญหาน้ำมันขาดแคลนภายในประเทศเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อผลการตัดสินใจออกมาเช่นนี้ ทางรัฐบาลไทยจึงมอบหมายให้ ม.ล.กรี เคชาตังค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มีหนังสือไปถึงเหล่าบรรษัทน้ำมัน แจ้งให้ทราบว่าทางรัฐบาลไทย มีนโยบายตัดสินใจให้ยกเลิกพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2481 ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2489 เป็นต้นไป และเพื่อดำเนินการตามนโยบายนี้ ทางกระทรวงพาณิชย์ ได้ให้หลักประกันแก่ทางบรรษัทน้ำมันด้วยว่า¹

ก. ในระหว่างที่มีการพิจารณายกเลิกพระราชบัญญัติน้ำมัน พ.ศ. 2483 อยู่นั้น บรรษัทน้ำมันและตัวแทนจะได้รับการยกเว้นจากการขออนุญาตเพื่อขายน้ำมัน ตามมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 70. 4 ปีก 1, หนังสือของกระทรวงพาณิชย์ ที่ 1151/2489 ลงวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2489.

ข. ในเมื่อผลิตภัณฑ์น้ำมันของบริษัทราน้ำมันมีจำหน่ายในประเทศไทย กรมเชื้อเพลิงจะ
หยุดขายผลิตภัณฑ์น้ำมันให้แก่ประชาชนและกรมใด ๆ ของรัฐบาลจะไม่ขายผลิตภัณฑ์เช่นเดียวกัน
ให้แก่ประชาชนการจำหน่ายน้ำมันซึ่งกรมของรัฐบาลอาจจะกระทำต่อไปนั้น จะจำกัดการจำหน่าย
ให้แก่กระทรวงต่าง ๆ ของรัฐบาลตามความต้องการของกรมนี้ ๆ เท่านั้น กรมใด ๆ ของรัฐบาล
จะไม่ได้หุ้นในบริษัทหนึ่งใดซึ่งอาจจะจัดตั้งขึ้นในประเทศไทย เพื่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำมันใน
ประเทศไทย

ค. บริษัทราน้ำมันจะได้รับโอกาสให้ยื่นประมูลตามความต้องการของรัฐบาลเช่นเดียวกับ
บริษัทอื่น ๆ

// ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยให้คำยืนยันแก่บริษัทราน้ำมันของชาวต่างประเทศอย่างชัดเจนแล้ว
ทางบริษัทราน้ำมันทั้งหลายจึงยอมกลับเข้ามาดำเนินการในประเทศไทยใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่บริษั
น้ำมันเหล่านี้ก็ไม่ยอมขายน้ำมันให้แก่ทางรัฐบาลไทยในสภาพดังที่เคยปฏิบัติมาก่อน เกิดสงคราม
โลกครั้งที่สอง สาเหตุเพราะน้ำมันบางชนิดที่ทางบริษัทราน้ำมันจะขายให้แก่รัฐบาลไทยจะต้อง
ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลของประเทศตนก่อน เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าน้ำมันที่ขายให้แก่ทาง
รัฐบาลไทยนั้นจะไม่ถูกนำไปใช้เพื่อกิจการทางการทหารทั้งหมด

นอกจากนี้บริษัทราน้ำมันยังไม่มีความสนใจในนโยบายของรัฐบาลไทยที่ยังมอบหมายให้
กรมเชื้อเพลิงดำเนินการขายน้ำมันให้แก่หน่วยราชการ บริษัทราน้ำมันของชาวต่าง
ประเทศยังมีความหวาดระแวงว่ารัฐบาลไทยอาจจะให้กรมเชื้อเพลิงเข้าร่วมกับบริษัทราน้ำมัน
อื่น จัดตั้งบริษัทราน้ำมัน บริษัทราน้ำมันขึ้นมาเพื่อขายน้ำมันแข่งกับบริษัทราน้ำมัน ซึ่งมีชาวความเคลื่อนไหว
ในเรื่องนี้ของทางกระทรวงกลาโหมอยู่เนื่อง ๆ ที่ทำการติดต่อกับบริษัทราน้ำมันของชาวอเมริกัน
ชื่อ ริชฟิลด์

ความขัดแย้งระหว่างผู้นำพลเรือนกับผู้นำทหารในคณะรัฐบาลไทย มีผลให้การเจรจา
ต่อรองระหว่างรัฐบาลไทยกับบริษัทราน้ำมันข้ามชาติเพื่อให้ทางบริษัทราน้ำมันนำน้ำมันเข้าสู่ประเทศ
ไทยให้เข้าสู่ระดับปกติเหมือนสมัยที่บริษัทราน้ำมันเคยเข้ามาดำเนินการค้าส่งออก อัคร
ราชทูตอังกฤษและอัครราชทูตสหรัฐฯ ได้มีหนังสือติเตียนรัฐบาลไทยเรื่อยมา ถึงท่าทีของผู้นำ

ทางการของไทยที่ยังไม่มีความจริงใจที่จะปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลไทยที่ให้ไว้กับบรรษัท
น้ำมันข้ามชาติของทั้งสองประเทศ¹ เพราะผู้นำทางทหารของไทยกำลังมีความคิดจะร่วมมือ
กับบริษัทน้ำมันรีชีฟิลด์ (Richfield) จัดตั้งบริษัทน้ำมันขึ้นใหม่อีกบริษัทหนึ่งเพื่อทำการ
ค้าน้ำมันแข่งขันกับบรรษัทน้ำมันเดิมที่ค้าขายอยู่ในประเทศไทย²

ด้วยเหตุนี้ให้ที่สฤตคณะรัฐมนตรีจึงได้เปิดการประชุมเพื่อพิจารณาทหาแนวทางแก้ไข
ปัญหาให้ลุล่วง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กรมเชื้อเพลิงมีหน้าที่เพียงจัดหาและสำรองน้ำมัน
ไว้ใช้สำหรับกิจการทางทหารเท่านั้น ยุติในการจำหน่ายที่จำหน่ายน้ำมันให้แก่ประชาชน
และมอบหมายหน้าที่ให้กระทรวงกลาโหมทำการผูกกรรมเชื้อเพลิงลงเหลือเป็นเพียงแผนก
ต่อไป ส่วนหน่วยราชการใดในสังกัดของกระทรวงกลาโหมประสงค์จะจัดหาและสำรอง
น้ำมันไว้เองก็ให้ทำได้โดยหาความตกลงกับรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม² ส่วนกระทรวง
ทบวงกรมอื่นที่ประสงค์จะใช้น้ำมันเชื้อเพลิง ก็ให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมนั้น
จะเตรียมจัดหาและสำรองไว้ใช้เอง

นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังรีบเร่งเจรจากับทางบรรษัทน้ำมันข้ามชาติในการแก้ไข
ปัญหาการขาดแคลนน้ำมันของรัฐบาลไทยให้ลุล่วงโดยเร็ว โดยการเจรจากับบรรษัทน้ำมัน
ข้ามชาติในเรื่องนี้รัฐบาลได้วางหลักการการเจรจากับทางบรรษัทน้ำมันไว้ดังนี้คือ³

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กท. 69. 2. 4 ปีก 5 อัครราชทูตอังกฤษ
ประหวังกการตั้งบริษัทน้ำมัน , หนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 4478/2489
ลงวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ; หนังสือของกระทรวงการต่างประเทศ ฉบับที่
น. 5438/2489 ลงวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2489 และหนังสือของอัครราชทูต
ที่ 42/54/46 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2489 ถึงกระทรวงการต่างประเทศ

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กท. 69. 2.4. ปีก 9 , บันทึกของ ม.ล.วิวัฒน์ไชย
โยยันต์ เรื่องการหาความตกลงกับบริษัทน้ำมัน ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2489

ก. เรื่องโรงกลั่นน้ำมันและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ของกรมเชื้อเพลิงนั้น ในหลักการตกลงขายให้แก่ทางบริษัทน้ำมันทั้งสอง

ข. คำรับรองซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ไว้กับบริษัทน้ำมันทั้งสอง ตามหนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ลงวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2489 ซึ่งมีความสรุปว่า กรมเชื้อเพลิงหรือกรมอื่นใดจะไม่ขายน้ำมันให้แก่ประชาชน ถ้าจะขายให้ก็จะเฉพาะแต่หน่วยงานราชการบางหน่วยที่ต้องการใช้น้ำมันเท่านั้น และรัฐบาลจะไม่ถือหุ้นในบริษัทใดๆ ซึ่งตั้งขึ้นใน เมืองไทยเพื่อขายน้ำมันในเมืองไทย

ค. เพื่อประโยชน์แห่งการเมืองระหว่างประเทศการเจรจา กับบริษัทน้ำมัน จะตกลงได้หรือไม่เพียงใด จะต้องจัดไว้เป็นไปในทางราบรื่น อย่าให้เกิดเป็นช่องทางที่รัฐบาลต่างประเทศมีเหตุยกเว้นได้ว่าได้ เพราะวาสถานะของรัฐบาลไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองอยู่ในฐานะที่เป็นรองรัฐบาลของชาติมหาอำนาจอยู่โดยเฉพาะรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐฯ เนื่องจากแห่งสงคราม รัฐบาลไทยจึงไม่ต้องการสร้างความไม่พอใจให้เกิดขึ้นแก่ประเทศเหล่านี้ ทางรัฐบาลไทยมีความระมัดระวังในการเจรจากรังนี้พยายามป้องกันทุกวิธีทางที่จะไม่ให้การเจรจาในครั้งนี้นำไปสู่ความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจ โดยการพยายามเสนอหนทางที่ผ่อนปรนมากที่สุดให้แก่ทางบริษัทน้ำมัน อีกทั้งได้ประกาศยุบเลิกกิจการของกรมเชื้อเพลิงที่ทำการค้าขายกับเอกชนก่อนที่จะมีการเจรจาระหว่างทั้งสองฝ่ายด้วย¹ โดยทางฝ่ายไทยยอมขายทรัพย์สินต่าง ๆ ให้แก่บริษัทน้ำมันทั้งสองเป็นเงิน 240,000 ปอนด์สเตอร์ลิง และขายให้แก่หน่วยราชการและประชาชน ในส่วนที่บริษัทน้ำมันไม่ต้องการอีกประมาณ 4 ล้านบาท¹ โดยทั้งสองฝ่ายได้ลงนามกันในสัญญาที่จัดทำขึ้น เมื่อวันที่เสาร์ที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) โดยทางรัฐบาลไทยได้มอบหมายให้กระทรวงกลาโหมเป็นผู้ลงนามหนังสือสัญญาในนามของตนเอง และเพื่อส่วนได้เสียของกระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , เลข 5/213 , หนังสือของกระทรวงกลาโหม ที่ น. 4895/2490 ลงวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2490

สรุปได้ว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงปัญหาการขาดแคลนน้ำมันนับเป็น
 ปัญหาสำคัญที่รัฐบาลไทยต้องเร่งแก้ไขให้ลุล่วง ซึ่งหนทางเดียวที่จะแก้ไขให้สำเร็จได้ก็คือ
 การเชื้อเชิญบริษัทน้ำมันต่าง ๆ ให้กลับเข้ามาดำเนินกิจการอีกครั้ง แต่ในการกลับเข้ามา
 ดำเนินกิจการอีกครั้งหนึ่งของทางบริษัทน้ำมันข้ามชาติทางบริษัทน้ำมันตั้งเงื่อนไขให้รัฐบาล
 ไทยยกเลิกพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2461 เสียก่อน ซึ่งฝ่ายไทยก็ตั้งเงื่อนไขยอม
 ตามคำร้องขอของบริษัทน้ำมันฯ เพราะไม่มีทางเลือกให้ดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหานี้ในทาง
 ด้านอื่นใดอย่างใดก็ดี เพื่อลดภาระได้ทำการรัฐประหารขึ้นล้มรัฐบาลพลเรือนลงจนในที่สุด
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ผู้นำทางทหารซึ่งขัดแย้ง
 กับผู้นำพลเรือนในเรื่องการแก้ไขปัญหขาดแคลนน้ำมันด้วยการยอมรับเงื่อนไขของทาง
 บริษัทน้ำมันตั้งแก่มัชรัฐบาลพลเรือน เมื่อสามารถก้าวขึ้นมาปกครองประเทศก็มีความคิด
 ที่จะยกเลิกข้อผูกมัดต่าง ๆ ที่ผู้นำพลเรือนได้ทำไว้กับบริษัทน้ำมันข้ามชาติเสีย¹ เพราะ
 ในสมัยรัฐบาลทหาร ผู้นำทางทหารเคยต่อสู้แย่งชิงการดำเนินงานกับบริษัทน้ำมันมาตลอด
 เพื่อลดภาระซึ่งน้ำมันจากทางบริษัทน้ำมันให้มากที่สุดแต่เมื่อมาถึงรัฐบาลพลเรือนนอกจาก
 จะทำลายฐานะเช่นนั้นของไทยแล้ว ยังถูกบังคับเองให้อยู่ในสภาพที่พึ่งบริษัทน้ำมันข้ามชาติ
 มากขึ้น ดังฐานะที่เป็นอยู่ภายหลังจากลงนามใน--สัญญาฉบับบริษัทน้ำมันข้ามชาติ

ดังนั้นรัฐบาลทหารจึงเริ่มวางแผนหาทางบอกเลิกข้อผูกพันทั้งหมดที่รัฐบาลพลเรือน
 ทำไว้กับบริษัทน้ำมันฯ² โดยเริ่มจากการหาทางบอกเลิกคำมั่นที่รัฐบาลไทยให้ไว้กับ
 บริษัทน้ำมัน² เพื่อรัฐบาลไทยสามารถที่จะไปกรมเชื้อเพลิงขึ้นมาทำหน้าที่จำหน่ายน้ำมัน
 ได้อีกครั้ง³

¹ กวงจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 70. 4 ปีก 1, หนังสือของกระทรวงกลาโหม
 ที่ 19381/2493 ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 และหนังสือของสำนักเลขาธิการ
 คณะรัฐมนตรี ที่ 3790/2495 ลงวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2495

² คำมั่นที่ทางรัฐบาลไทยให้ไว้ว่าจะสรุปใจความใดๆก็ตามเชื้อเพลิงหรือกรณีใด
 จะไม่ขายน้ำมันให้แก่ประชาชน ถ้าจะขายให้ก็จะเฉพาะแต่หน่วยราชการเท่านั้น และรัฐบาล
 จะไม่ถือหุ้นในบริษัทใด ๆ ซึ่งตั้งขึ้นในท้องไทยเพื่อขายน้ำมันในประเทศไทย

³ กวงจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต 70.4 ปีก 1 การยกเลิกข้อผูกพันกับบริษัทน้ำมัน,
 หนังสือของกระทรวงพาณิชย์ที่ 271/2496 ลงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2496

ทางกา
แมร์
เป็นว่า
ในสอ
ความ

ผู้กระนั้นก็
กลับไป
ต้องรับ
ความต
ตกลง

กับทาง
บริษัท
เห็นว่า
ทางรัฐ
แกบร
ค้าน้ำ
ถนน
ของรัฐ

การตา

อย่างไรก็ตามทางรัฐบาลไทยก็มีความระมัดระวังอย่างมากในการดำเนินงานทางการทูตที่จะเลิกคำมั่นอันมีอยู่ต่อบรรษัทน้ำมันของชาวต่างประเทศอยู่เหมือนกัน เพราะว่าแม้รัฐบาลไทยจะมีสิทธิ์ที่จะไปปฏิบัติตามหรือขอเลิกผูกพันระหว่างประเทศใดๆก็ได้ ในเมื่อเห็นว่ามีความจำเป็นต่อความมั่นคงของชาติ แต่ทั้งนี้รัฐบาลไทยต้องตระหนักอย่างมากว่า ในสถานการณ์เช่นนี้ฐานะทางการ เมืองและเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความเสียหายต่อรัฐเพียงใดก็ไม่มีหนังสือถึง

ทางฝ่ายบรรษัทน้ำมันซึ่งคิดตามความเคลื่อนไหวของทางฝ่ายไทยอยู่ตลอดเวลาก็ได้ **หนังสือถึง** เอกอัครราชทูตอเมริกันขอให้รับทำหนังสือถึงรัฐบาลไทยเพื่อย้ำข้อผูกพัน ( ) ซึ่งรัฐบาลสุดเกาหลีต่อทางบรรษัทน้ำมันทั้งสองนั้น อันมีผลผูกพันถึงรัฐบาลสุดเกาหลีด้วย ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ทางรัฐบาลไทยได้โต้เถียงกลับไปที่เห็นว่าทางรัฐบาลไทยยอมรับในหลักการกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่า รัฐบาลใหม่จะต้องรับข้อผูกพันที่รัฐบาลก่อน ๆ ได้ทำไว้ ในเมื่อข้อผูกพันนั้นเนื่องมาแต่สนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ และข้อผูกพันตามนโยบายเรื่องน้ำมันนั้นไม่มีลักษณะเป็นความตกลง เพราะเป็นการให้คำมั่นเพียงฝ่ายเดียว¹

ภายหลังจากทางรัฐบาลไทยแสดงชาติที่อย่างชัดแจ้งที่จะ ขอแก้ไขสนธิสัญญาน้ำมันกับทางบรรษัทน้ำมัน รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้แสดงท่าทีเข้าปกป้องผลประโยชน์ของบรรษัทน้ำมันอเมริกันทันที โดยมีหนังสือถึงรัฐบาลไทยในทำนองว่า ทางรัฐบาลสหรัฐฯ เห็นว่า สิ่งที่ทางรัฐบาลไทยเสนอขึ้นมาแก่ทางบรรษัทน้ำมัน แม้จะเป็นสิทธิ์อันชอบธรรมที่ทางรัฐบาลไทยจะทำได้ แต่ทางรัฐบาลสหรัฐฯ มีความกังวลใจว่าผลเสียหายอาจจะเกิดขึ้นแก่บรรษัทน้ำมันของอเมริกันได้ จากการที่องค์การของรัฐบาลไทยเข้าไปมีส่วนในวงการค้าน้ำมันรัฐบาลสหรัฐฯ เห็นว่าการกระทำเช่นนี้ อาจจะมีผลกระทบต่อการลงทุนของเอกชนอเมริกันที่มีอยู่แล้ว และอาจจะมีต่อไปในภายหน้า นอกจากนี้ยังจะมีผลกระทบต่อโครงการของรัฐบาลไทยในขั้นที่จะสนับสนุนให้มีการลงทุนโดยเอกชนชาวต่างประเทศ ซึ่งทางรัฐบาล

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 70. 4 ปีก 1 , บันทึกของกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2497

สหรัฐฯก็ได้กระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อสนับสนุนในการนี้อีกด้วย¹

ส่วนทางบริษัทน้ำมันแอสตนคาร์ด แวกคัม ออยล์ ก็มีหนังสือประท้วงมา ทางรัฐบาลไทยโดยตรงด้วยว่า การที่ทางรัฐบาลไทยขอยกเลิกคำมั่นโดยอ้างว่า ในปี พ.ศ. 2488 รัฐบาลไทยอยู่ในภาวะที่มีความจำเป็นทางการเมืองที่บีบบังคับให้ต้องยอมรับสภาพเช่นนั้น มิได้หมายความว่า จะเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐบาลไทยใช้เป็นข้ออ้างเพื่อเข้าแทนที่บรรษัทน้ำมันในตลาดการค้าน้ำมัน ทางบริษัทน้ำมันเห็นว่าทางรัฐบาลไทยพยายามละเมิดคำมั่นที่ให้ไว้กับบรรษัทน้ำมัน ทั้ง ๆ ที่ได้รับการประท้วงอย่างหนักจากรัฐบาลสหรัฐฯ²

อย่างไรก็ตามแม้ทางบริษัทน้ำมันแอสตนคาร์ด แวกคัม ออยล์ และรัฐบาลสหรัฐฯ จะมีปฏิริยาที่ไม่พอใจต่อท่าทีของรัฐบาลไทยในการมุ่งมั่นที่จะขอลงเลิกคำมั่นที่ให้ไว้กับทางบริษัทน้ำมันสักเพียงใด ผู้นำไทยในที่สุดก็ตัดสินใจประกาศยกเลิกคำมั่นดังกล่าว ในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2499 (ค.ศ. 1956) เพื่อต้องการให้ตนเองหลุดพ้นจากข้อผูกพันอันไม่เป็นธรรมฉบับนี้เสีย รัฐบาลสหรัฐฯ แสดงปฏิริยาต่อต้านทันทีด้วยการเรียกตัว นาย พจน์ สารสิน เอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงวอชิงตัน เข้าพบทันที และกล่าวในทำนองที่ว่าทางรัฐบาลสหรัฐฯ รู้สึกผิดหวังในการที่รัฐบาลไทยโดยยกเลิกคำมั่นที่ให้ไว้แก่ทางบริษัทน้ำมันเสีย ทางรัฐบาลสหรัฐฯ เห็นว่าปฏิบัติการเช่นนี้ย่อมสร้างให้เกิดความไม่ไว้วางใจในกลุ่มการค้า และผู้ลงทุนในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้น³

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 70.4 ปีก 1 , หนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรี ฝ่ายบริหาร ที่ 10002/2499 ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2499

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 70.4 ปีก 1 , หนังสือของกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 3235/2499 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2499

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 70.4 ปีก 1 , หนังสือของกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 2553/2499 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499

เมื่อทางรัฐบาลไทยถูกทางรัฐบาลสหรัฐฯ ประท้วงมาเช่นนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยจึงมีหนังสือตอบกลับไปยังรัฐบาลสหรัฐฯทันที เพื่อแสดงเจตนาอันแน่วแน่ชัดของไทยว่า การที่รัฐบาลไทยยกเลิกคำมั่นดังกล่าวจะไม่เป็นภัยแก่การค้าเน้นกิจการค้าน้ำมันของบรรษัทน้ำมันอเมริกันในประเทศไทย หรือเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่เป็นอยู่อย่างมากจนเกินไป¹ ซึ่งเมื่อรัฐบาลไทยให้หลักประกันว่าการยกเลิกคำมั่นนี้จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการค้าน้ำมันของบรรษัทน้ำมันอเมริกัน ทั้งสองฝ่ายจึงสามารถตกลงกันได้ และมีการทำสัญญาฉบับใหม่เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500

* สรุปได้ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ปัญหาน้ำมันที่รัฐบาลไทยต้องรีบแก้ไขความที่สุด คือ การนำน้ำมันเข้าสู่ประเทศให้มากขึ้น เพื่อมีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ แต่การแก้ปัญหานี้มีทางเดียวคือการเชิญชวนบรรษัทน้ำมันข้ามชาติกลับเข้ามาดำเนินกิจการอีกครั้ง โดยรัฐบาลยินยอมที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทางบรรษัทน้ำมันเรียกร้อง ซึ่งในที่สุดทั้งสองฝ่ายก็มีการเจรจาตกลงทำสัญญากัน

อย่างไรก็ตามสัญญาฉบับนี้มีผลใช้บังคับไม่นานทางฝ่ายไทยมีการเปลี่ยนผู้นำรัฐบาลมาเป็นกลุ่มทหารทำการรัฐประหารรัฐบาลพลเรือน รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามหาการเจรจากับบรรษัทน้ำมันข้ามชาติและประเทศมหาอำนาจที่หนุนหลังบรรษัทน้ำมันเพื่อขอแก้ไขสัญญาที่รัฐบาลไทยทำไว้กับบรรษัทน้ำมัน ซึ่งก็สามารถประสบผลสำเร็จในที่สุด

* ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองปัญหาการสร้างโรงกลั่นน้ำมันนับเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่รัฐบาลไทยต้องเร่งดำเนินการ เพราะรัฐบาลไทยคงไม่ได้มุ่งหวังที่จะนำน้ำมันเข้าสู่ประเทศในปริมาณมากขึ้นเพื่อเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ ด้วยวิธีการชวนเชิญบรรษัทน้ำมันข้ามชาติกลับเข้ามาดำเนินกิจการค้าน้ำมันแต่เพียงทางเดียว รัฐบาลไทยมุ่งหวังที่จะสร้างโรงกลั่นน้ำมันของตนเองขึ้นเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำมันภายในประเทศให้มากขึ้นอีกทางหนึ่งซึ่งปัญหาที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ริเริ่มวางแนวทางขึ้น โดยการมอบหมายให้กรมการพลังงานทหารเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้ จัดสร้างโรงกลั่นน้ำมันของทางกระทรวงกลาโหมขึ้น¹ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลไทยยังได้เปิดโอกาสให้เอกชนสร้างโรงกลั่นน้ำมันของทางเอกชนได้อีกโรงหนึ่ง

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี , คำสั่งของกรมการพลังงานทหารที่ 44/11573 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2498

ซึ่งก็มีเอกชนคนไทยและชาวต่างประเทศยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลขอเป็นผู้จัดสร้างโรงกลั่นเอกซน
นี้หลายรายแต่ยังไม่เห็นมีการตกลงประการใดเกี่ยวกับเรื่องการสร้างโรงกลั่นน้ำมันของเอกชน
รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ต้องถูกรัฐประหารโดยคณะทหารภายใต้การนำของจอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์

จากนโยบายที่รัฐบาลไทยต้องการเพิ่มปริมาณน้ำมันด้วยการสร้างโรงกลั่นน้ำมันขึ้นใน
สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม น่าจะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยมีฐานะที่ดีขึ้นในการเลือกหน
ทางของคนที่จะแก้ไขปัญหาน้ำมันขาดแคลนภายในประเทศเพราะรัฐบาลไทยไม่ต้องอยู่ในสภาพ
จำยอมต่อการปฏิบัติเงื่อนไขต่าง ๆ ของทางบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ ดังเช่น รัฐบาลพลเรือน
คณะต่าง ๆ ภายหลังสงครามต้องจำยอมเพื่อแลกกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำมัน
แต่ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม พวกบรรษัทน้ำมันข้ามชาติต่าง ๆ ได้ยื่นข้อเสนอ
ต่าง ๆ ที่จะปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ทางรัฐบาลกำหนดเอาไว้ เพื่อแลกกับการขอเข้าไปดำเนินการ
การสร้างโรงกลั่นน้ำมันของเอกชนตามนโยบายของรัฐบาลที่วางไว้

อย่างไรก็ดีเมื่อ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีนโยบายของ
รัฐบาลเดิมที่ต้องการสร้างโรงกลั่นน้ำมันเพื่อปริมาณน้ำมันมากขึ้นทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการ
ขาดแคลนน้ำมันเริ่มเปลี่ยนมาเป็นนโยบายการเปิดโอกาสสร้างโรงกลั่นน้ำมันของเอกชนเพื่อ
ให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการลงทุนเอกชนชาวต่างประเทศ เพราะถือว่าเป็น
อุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดในการเป็นตัวช่วยให้เห็นถึงการเชิญชวนการลงทุนของชาวต่างประเทศ
ในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย¹

ปรากฏว่าภายหลังจากรัฐบาลไทยมีนโยบายเช่นนี้ออกมา มีบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ
หลายบริษัททั้งของเอกชนชาวอังกฤษ และชาวอเมริกันเข้ามาดำเนินการติดต่อกับรัฐบาล
ขอสร้างโรงกลั่นน้ำมันของเอกชนขึ้นซึ่งในที่สุดรัฐบาลไทยได้เลือกเอาบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย
เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันของเอกชนเหตุหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการสนับสนุนบริษัทฯ
นี้ให้ได้รับเลือก คือ ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างผู้นำไทยในสมัยนั้นกับผู้นำของบริษัทโรงกลั่น

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , อก. 0201.2. 1 ปีที่ 32 , รายงานของ
นาย จอห์น :10 ลอฟตัส ที่ปรึกษาเศรษฐกิจของรัฐบาลหนังสือของกระทรวงการคลัง
ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 รายงานเกี่ยวกับนโยบายการลงทุนของชาวต่างประเทศ
ของคณะปฏิวัติ , หน้า 2 และ

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , อก 0201.2.1 ปีที่ 32 , หนังสือของกระทรวงการคลัง
ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 , หน้า 4

น้ำมันไทย ซึ่งจากการศึกษาถึงผู้ถือหุ้นสำคัญ ๆ ในบริษัทนี้
เห็นได้ดังต่อไปนี้

เราพอจะ

ก. จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เข้า
ถือหุ้นในบริษัทนี้ถึง 30,000 หุ้น จากจำนวนหุ้นทั้งหมด 100,000 หุ้น โดยอาศัยการถือ
อยู่ในนามของบริษัท บางกอกเคมิคอลและคาร์บอเนต จำกัด ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
เป็นกรรมการผู้ถือหุ้นนำจลจลายมือชื่อแทนบริษัทแต่ผู้เดียว

ข. พลโท ประภาส จารุเสถียร ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทย และกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้เข้าถือหุ้น 10,000 หุ้น โดยได้รับ
โอนหุ้นมาจากนาย จรูญ เลื่อนชูเกียรติ

จึงเห็นว่าผู้นำของรัฐบาลไทยในระดับสูงสุดของประเทศ เข้าไปมีส่วนได้เสียใน
บริษัทนี้อยู่ไม่น้อย ย่อมเป็นเครื่องชี้ได้บางประการว่าบริษัทนี้มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับ
รัฐบาลไทยในช่วงนั้นอย่างมาก อีกประการหนึ่งบริษัทนี้นอกจากมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิด
กับผู้นำไทยแล้ว ยังมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับบรรษัทน้ำมันในเครือของรอยัลดัตช์/เชลล์
ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้เราสามารถพิจารณาได้จาก

ก. คำนวณเงินที่บริษัทนี้นำมาใช้ในการลงทุน ปรากฏว่าจากบัญชีงบดุลของ
ทางบริษัทในคานหนังสือ เมื่อปี พ.ศ. 2508 (ค.ศ. 1965) บริษัทได้กู้เงินจากบริษัท

มาลงทุนถึง 119,311,
559.82 บาท นอกจากนั้นทางบริษัทเชลล์แห่งลอนดอน นี้ ยังเป็นเจ้าหนี้ทางการค้าของ
บริษัทนี้อีก 90,333,000 บาท กล่าวคือ ทางบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทยได้นำเงินสำเร็จรูปของ
ทางบริษัทเชลล์แห่งลอนดอน มาใช้จ่ายในระหว่างโรงกลั่นยังไม่เสร็จสมบูรณ์

ข. บริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย จำกัด ยังอาศัยกรรมวิธีการผลิตจากความร่วมมือ
ของ

และบริษัท

ก. บริษัท เชลล์ปิโตรเลียม เอ็น.วี จำกัด

) ถือหุ้นของบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย จำกัด ถึง 30,368 หุ้น

ประมาณ 30%

ส่วนจำนวนหุ้นที่เหลืออยู่อีก 30% ของบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทยนั้น มีนาย เชาวน์ เชาวน์วิชัย เป็นผู้ถือหุ้นอยู่

อย่างไรก็ดีในเรื่องนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ทางรัฐบาลไทยสามารถทำสัญญากับบริษัทน้ำมันข้ามชาติเกี่ยวกับเรื่องน้ำมันอย่างใดเปรียบ เพราะแม้รัฐบาลไทยจะเปิดโอกาสให้บริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทยซึ่งเป็นบริษัทในเครือของบริษัทน้ำมัน เชลล์ เข้ามาลงทุน โดยบริษัทน้ำมัน เชลล์ ช่วยเหลือในด้านการดำเนินงานและเทคนิคต่าง ๆ ก็ตาม รัฐบาลไทยก็ตั้งเงื่อนไขข่มขู่การลงทุนครั้งนี้ของทางบริษัทน้ำมันให้โอนกิจการทั้งหมดของโรงกลั่นน้ำมันนี้ให้แก่อำนาจรัฐบาลไทยภายหลังจากที่ได้ดำเนินการไปจนถึงสิ้นสุดแห่งอายุสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายทำไว้

จากนโยบายส่งเสริมการลงทุนโดยเอกชนชาวต่างประเทศของรัฐบาลไทยที่อาศัยการสร้างโรงกลั่นน้ำมันเป็นตัวอย่างสำคัญ จนกระทั่งรัฐบาลไทยเลือกบริษัทในเครือบริษัทน้ำมันข้ามชาติของชาวอังกฤษเป็นผู้สร้างโรงกลั่น น่าจะพิสูจน์ได้พอสมควรว่า ฐานะของรัฐบาลไทยมีความเสียเปรียบบริษัทน้ำมันข้ามชาติอย่างน้อย รัฐบาลไทยมีช่องทางมากขึ้นที่จะเลือกบริษัทน้ำมันข้ามชาติของชาวต่างประเทศให้เข้ามาเป็นคู่สัญญากับรัฐบาลในการสร้างโรงกลั่นน้ำมัน การที่บริษัทน้ำมันจึงมีความแตกต่างกับสมัยสงครามโลกครั้งที่สองยุคใหม่ ๆ ซึ่งรัฐบาลในสมัยนั้นแทบจะหาช่องทางที่จะเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำมันไม่ได้เลย ต้องยอมรับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทางบริษัทน้ำมันตั้งไว้แต่เพียงอย่างเดียว อีกประการหนึ่งในสมัยจอมพลสฤษดิ์การแข่งขันมีมากขึ้นทุกบริษัทต่างมุ่งสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาลไทยเพื่อต้องการแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์การดำเนินงานของตนในประเทศไทย ทำให้ช่องทางที่รัฐบาลไทยจะเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำมันของไทยมีมากขึ้น นอกจากนั้นแม้ทางรัฐบาลไทยจะเปิดโอกาสให้บริษัทน้ำมันของชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนก็ตาม แต่รัฐบาลไทยก็ยังได้กำหนดเงื่อนไขหลายอย่างที่จะไม่ให้บริษัทน้ำมันของชาวต่างประเทศเอาเปรียบได้

การที่อาศัยบริษัทน้ำมันข้ามชาติเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำมัน จึงมีน้อยลง อันส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทน้ำมันข้ามชาติกับรัฐบาลไทย เริ่มมีความเท่าเทียมกันมากขึ้นและอยู่ในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มากกว่าฝ่ายหนึ่งพึ่งอีกฝ่ายหนึ่งฝ่ายสิ้นเชิง

กระทรวงพาณิชย์ , กองทะเบียนการค้า , บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นในวันประชุม
สามัญ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2505

อย่างไรก็ตามโรงกลั่นน้ำมันที่มีอยู่ในประเทศไทยไม่ใช่เป็น เช่น โรงกลั่นน้ำมันของ บริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทยเสมอไป ตัวอย่างโรงกลั่นน้ำมันที่มีเงื่อนไขแตกต่างออกไป เช่น โรงกลั่นน้ำมันของกระทรวงกลาโหม (บางจาก) และโรงกลั่นน้ำมันของบริษัทเอสโซ่ แอสตนคาร์คแห่งประเทศไทย

ในกรณีโรงกลั่นน้ำมันของกระทรวงกลาโหมที่บางจาก นั้นแต่เพิ่มสมัยของรัฐบาลชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลในสมัยนั้นได้มอบหมายให้กรมการพลังงานทหาร เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้ ซึ่งได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่พิจารณาเงื่อนไขและการประกวดราคาของบริษัทน้ำมันทั้งหลายที่ยื่นขอเสนอเข้ามาแข่งขัน¹ คณะกรรมการได้พิจารณาให้บริษัทนิอิกาคา เอ็นจิเนียริง (Niigata Engineering Co.) ของชาวญี่ปุ่น เป็นผู้ชนะการประกวด ทั้งนี้โดยมีบริษัทบูรพาสากลเศรษฐกิจ จำกัด เป็นผู้แทนติดต่อกันในประเทศไทย แต่บริษัท นิอิกาคา ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ จึงได้มอบงานการก่อสร้างให้แกบริษัท ฟุจิคาร์ แมนิวแฟคเจอร์ริง (Fuji Car Manufacturing Co., Ltd) ดำเนินการต่อไป แต่เวลาผ่านไป มาจนถึงสมัยของรัฐบาลชุดของจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี บริษัทฟุจิคาร์ ก็ยังไม่สามารถก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันได้ตามสัญญาที่ตกลงกันไว้

บริษัทซัมมิทอินครัสเตรียลแห่งปานามา จึงเสนอขอรับมอบโรงกลั่นน้ำมันในสภาพที่มีขอบบ่ครอบอยู่ โดยจะขอทำการเจรจาตกลงก่อสร้างกับผู้รับเหมาโดยไม่ทำให้ทางรัฐบาลเสียหาย แต่ในการเจรจาปรากฏว่าผู้รับเหมาขอสร้างไม่ยอมทำการเจรจากับผู้เช่าแต่ประการใด ทางกระทรวงกลาโหมจึงเรียกร้องให้ทางผู้รับเหมาก่อสร้างส่งในสถานที่ที่เป็นอยู่ และขอให้บริษัทซัมมิทรับมอบไปในสภาพที่เป็นอยู่ โดยทางกระทรวงกลาโหมยอมที่จะให้ผู้เช่าได้แก้ไขเพิ่มเติมในสัญญาใดบ้าง แยกการแก้ไข

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, กต.70,4 ปีก 12, หนังสือของกระทรวงกลาโหม ที่ 15019/2500 ลงวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2500

นั้นจะต้องไม่ทำให้ทางราชการเสียหาย ซึ่งทางบริษัทซัมมิทา ก็ยินดีที่จะรับมอบโรงงาน
ในสภาพที่มีข้อบกพร่อง โดยมีเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ ¹

ก. บริษัทฯ ขอขยายกำลังการผลิตของโรงงานกลั่นน้ำมันขนาด 5,000
บาเรล ภายในบริเวณโรงกลั่นน้ำมันบางจากนั้น ซึ่งทางคณะรัฐมนตรีไม่ขัดข้อง

ข. บริษัทฯ ขอขยายเวลาการชำระหนี้ก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันขนาด 5,000
บาเรล แทนรัฐบาลนั้นออกไปจาก 5 ปี เป็น 10 ปี

ในเรื่องนี้ทางกระทรวงการคลังสำนักงานงบประมาณไม่เห็นด้วย เพราะทาง
กระทรวงการคลังไม่ใกล้เคียงสำรวจไว้ให้ ถึง ถ้าหากจะยอมขยายเวลาชำระหนี้แทน
รัฐบาลตามที่บริษัท ซัมมิทาขอมา ทางรัฐบาลก็จะคงหารายได้เพิ่มเติมจากแหล่งใด
แหล่งหนึ่ง หรือลดรายจ่ายโครงการลงทุนอื่นลงบ้าง และหากรัฐบาลมีนโยบายที่จะ
ผ่อนผันเงื่อนไขการผ่อนชำระค่าก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันบางจากแก่บริษัทซัมมิทา ก็ควร
พยายามเจรจาให้บริษัทฯ รับชำระเงินขั้นต้น ใกล้เคียงกับที่ใดตกลงกันไว้ ซึ่งทาง
คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยจึงไม่อนุมัติให้ขยายเวลา¹ แต่ทางคณะรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติ
ให้กับทางบริษัทซัมมิทาอยู่เหมือนกัน โดยถ้าหากบริษัทฯ จะคงกู้ยืมเงินจากทาง
ธนาคารเพื่อนำมาชำระ และจะขอให้ทางรัฐบาลไทยเป็นผู้ค้ำประกันให้ ทางรัฐบาลไทย
ก็ไม่ขัดข้อง² ซึ่งทางบริษัทซัมมิทา ไครองขอให้ทางรัฐบาลไทยช่วยค้ำนี้คือ ³

ก. บริษัทซัมมิทา ขอให้ทางรัฐบาลไทยค้ำประกันหนังสือสัญญาชำระหนี้ของ
บริษัทซัมมิทา กับธนาคารทหารไทย 30 ล้านบาท และกับธนาคารกรุงเพทฯ อีก 40 ล้านบาท

¹ หนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 0502/2426
ลงวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2508

² หนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 0502/6455
ลงวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2508

³ หนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 0402/5265
ลงวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2509

ข. บริษัทซัมมิทาขอให้รัฐบาลไทยให้ความอนุเคราะห์การช่วยจัดหาเงินทุนจากธนาคารที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาลหรือแหล่งอื่น ๆ เพื่อจะนำมาชำระค่างอสร้างส่วนที่ค้างอยู่ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์

ค. บริษัทซัมมิทา ขอให้รัฐบาลไทยให้ความสนับสนุนแก่บริษัทซัมมิทา เพื่อเป็นการชักนำให้ธนาคารลดอัตราดอกเบี้ยแก่ทางบริษัท

แต่ในกรณีนี้ทางกระทรวงการคลังเห็นว่าการค้ำประกันแก่บริษัทซัมมิทา ในกรณีไม่ใช่นานาชาติ หรือรัฐวิสาหกิจนั้น โดยหลักการไม่เป็นการสมควร แต่โดยที่ทางคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2508 ยอมที่จะค้ำประกันเงินกู้ให้แก่ทางบริษัทไปแล้ว กระทรวงการคลังจึงจำเป็นต้องค้ำประกันหนังสือสัญญาใช้เงินของทางบริษัทแก่ทางธนาคารโดยหลักเสียไม่ได้ แต่ต้องขอให้อยู่ในวงเงินเพียง 70 ล้านบาทตามที่ทางบริษัทซัมมิทาขอมาเท่านั้น¹ ทางบริษัทซัมมิทาจึงได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโรงกลั่นน้ำมันของทางกระทรวงกลาโหมแต่บัดนั้นมา

ปัญหาการสร้างโรงกลั่นน้ำมันของกระทรวงกลาโหม(บางจาก)นี้ ถึงแม้จะออกมาในลักษณะที่บริษัทน้ำมันชาตินิยมเข้ามาทำสัญญาเช่ากับรัฐบาลไทยโดยมีเงื่อนไขที่จะปรับปรุงโรงกลั่นน้ำมันของกระทรวงกลาโหมให้สมบูรณ์เพื่อแลกกับการเช่าดำเนินการคาน้ำมันของทางบริษัทน้ำมันนานาทางโรงกลั่นน้ำมันโรงนี้ของรัฐบาลก็ตาม แต่ทางรัฐบาลไทยยังสามารถควบคุมการดำเนินงานของทางบริษัทน้ำมัน และเป็นเจ้าของโรงกลั่น รัฐบาลไทยจึงอยู่ในฐานะที่ใดเปรียบบริษัทน้ำมันในกรณีนี้ ส่วนในเรื่องที่รัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บริษัทซัมมิทอนิครัสเตรียลนั้นถือว่าการตัดสินใจของกลุ่มผู้นำไทย ซึ่งต้องแยกพิจารณาออกจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทน้ำมันชาตินิยมกับรัฐบาลไทย สำหรับกรณีโรงกลั่นน้ำมันของบริษัทเอสโซ่ แสตนคาร์คแห่งประเทศไทย โรงกลั่นน้ำมันโรงนี้ทางบริษัทเอสโซ่ แสตนคาร์คแห่งประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการหาของทางที่จะสร้าง โดยวิธีเช่าซื้อกิจการโรงงานทำยางมะตอย

ของบริษัทโรงงานยางมะตอยไทยไวกลาวคือ แก่เดิมโรงงานทำยางมะตอยของบริษัทนี้ เป็นโรงงานที่ก่อสร้างขึ้นมาจากกลุ่มกักตุนขจรกับบริษัทซัมมิทอินดรัสเตรียล โดยมีบริษัท โอซันนิค บีโครเลียม คอร์ปอเรชั่น ปานานา (ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับบริษัทซัมมิทฯ) เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในบริษัท และมีนายชำนาญ เพ็ชชาติ เป็นผู้จัดการบริษัท

เหตุที่ทางบริษัทเอสโซ่ฯ เข้าซื้อกิจการของโรงงานยางมะตอยจากบริษัทโรงงานยางมะตอยไทย ก็เพราะบริษัทโรงงานยางมะตอยไทยหาได้ทำการผลิตยางมะตอยแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีการผลิต ผลิตภัณฑ์พลอยได้อื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะพวกน้ำมันชนิดต่าง ๆ ยกเว้นน้ำมันเบนซิน¹ ดังนั้นจึงเป็นการถ่ายทอดทางบริษัทเอสโซ่ฯ ที่จะคัดแปลงเปลี่ยนเป็นโรงกลั่นน้ำมัน ซึ่งทางรัฐบาลไทยในช่วงนั้นก็ถึงพฤติกรรมที่ทางบริษัทเอสโซ่ฯ คิดกระทำอยู่เช่นกัน แต่มิได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้ออกมาอย่างเด่นชัด จนกระทั่งทางบริษัทเอสโซ่ฯ สามารถเปลี่ยนโครงสร้างของโรงกลั่นยางมะตอยไปเป็นโรงกลั่นน้ำมันได้เป็นผลสำเร็จ ทางรัฐบาลไทยจึงได้มีข้อคัดค้านไปทางบริษัทถึงเรื่องการกระทำที่มีได้เป็นไปตามสัญญา ซึ่งทางรัฐบาลไทยได้ทำไว้กับบริษัทโรงงานยางมะตอยไทย ที่ให้ตั้งโรงงานขึ้นมาเพื่อผลิตยางมะตอยเป็นส่วนใหญ่ และผลิตภัณฑ์น้ำมันเป็นส่วนประกอบ

ทางรัฐบาลไทยจึงได้ขอให้ทางบริษัทเอสโซ่ฯ ส่งผู้แทนเข้ามาทำสัญญาฉบับใหม่กับทางรัฐบาลเพื่อเปลี่ยนแปลงหลักการและเงื่อนไขจากโรงงานทำยางมะตอยเป็นโรงกลั่นน้ำมันเสีย แต่ให้มีข้อยกเว้นอยู่ประการหนึ่งว่าบริษัทเอสโซ่ฯ ห้ามใช้โรงกลั่นนี้ผลิตน้ำมันเบนซิน เหมือนดังข้อยกบังคับทางบริษัทโรงงานยางมะตอยไทยทำไว้กับทางรัฐบาลไทย เพื่อให้เห็นว่ารัฐบาลไทยมิได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่จะไม่อนุญาตให้มีโรงงานของเอกชนผลิตน้ำมันเบนซินขึ้นขายแข่งกับโรงกลั่นน้ำมันของทางรัฐบาล

¹ กระทรวงพาณิชย์, กรมทะเบียนการค้า, หนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทโรงงานยางมะตอยไทย จำกัด ลงวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2506

แต่การทำสัญญากันระหว่างทางรัฐบาลไทยกับบริษัทเอสโซ่ฯ เกี่ยวกับ
 โรงกลั่นน้ำมันของบริษัทเอสโซ่ฯ นี้ ผู้นำไทยได้เปิดโอกาสให้บริษัทนี้สร้างโรงกลั่น
 น้ำมันของทางบริษัทขึ้นเอง โดยกรรมสิทธิ์ในโรงกลั่นเป็นของทางบริษัท ไม่ได้ตกมา
 เป็นของรัฐบาลเหมือนเช่นโรงกลั่นน้ำมันที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้บริษัทน้ำมันรอยัลดัตช์
 เชลล์ และบริษัทน้ำมัน ซัมมิทอินครีตเกรียล ก่อสร้างให้ กล่าวคือ รัฐบาลไทยได้ทำ
 สัญญาเรื่องการสร้างโรงกลั่นน้ำมันกับทางบริษัทเอสโซ่ฯ แต่เพียงเรื่องการควบคุม
 กิจการน้ำมันบางประการของทางบริษัทน้ำมันเช่น มาตรการกลั่นน้ำมัน ชนิดของน้ำมัน
 ที่กลั่น เป็นต้น ส่วนเรื่องกรรมสิทธิ์ในโรงกลั่นที่ควรจะเป็นของรัฐบาล ในสัญญาที่
 รัฐบาลทำไว้กับบริษัทนี้ ไม่ไ้ระบุเอาไว้ ทั้งนี้ไม่มีหลักฐานที่รัฐบาลไทย จึงไม่ไ้ระบุ
 เรื่องกรรมสิทธิ์ไว้ในสัญญา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* สรุปได้ว่า ที่ทางรัฐบาลไทยอนุญาตให้มีการตั้งโรงกลั่นน้ำมันต่าง ๆ ขึ้นในประเทศไทย เป้าหมายก็เพื่อต้องการลดการใช้น้ำมันสำเร็จรูปเข้ามาภายในประเทศ เพื่อประหยัดงบประมาณ นอกจากนั้นทางฝ่ายไทยยังได้รับการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องโรงกลั่นน้ำมันด้วย ซึ่งในภายหลังที่รัฐบาลไทยรับโอนกลับมาเมื่อหมดอายุสัญญาที่ทำไว้กับบริษัทน้ำมัน ฯ ทางไทยก็จะสามารถดำเนินงานได้เอง อันจะเป็นการลดการพึ่งพิงบริษัทน้ำมัน ฯ ในเรื่องนี้ได้ทางหนึ่ง ซึ่งปรากฏผลว่าในระหว่างที่อายุหนังสือสัญญายังไม่สิ้นสุดลง โรงกลั่นของรัฐบาลไทยสามารถกลั่นน้ำมันขึ้นมาเป็นน้ำมันสำเร็จรูปสนองความต้องการบริโภคภายในประเทศได้มากพอสมควร แม้ในบางครั้งจะไม่เพียงพอต่อความต้องการก็ตาม แต่ก็เป็นจำนวนที่ไม่มาก ^{ถึง} พิจารณาได้จากตารางการขยายกำลังผลิตของโรงกลั่นน้ำมันภายในประเทศ และตารางการกลั่นน้ำมันดิบและการใช้น้ำมันสำเร็จรูปของประเทศไทยที่กล่าวไว้ข้างล่างนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การขายกำลังผลิตของโรงกลั่นน้ำมันภายในประเทศ

หน่วย : บาเรลต่อวัน

โรงกลั่น	2508	2512	2513	2515	2517	2519	2519 %
1. โรงกลั่นน้ำมันไทย (TORC)	36,000	36,000	65,000	65,000	65,000	65,000	39.16
2. โรงกลั่นน้ำมันบาง- จาก (Summit)	5,000	25,000	30,000	65,000	65,000	65,000	39.16
3. โรงกลั่นน้ำมันเอส- โซ (Esso)	7,000	7,000	35,000	35,000	35,000	35,000	21.08
4. โรงกลั่นน้ำมันฝาง (Fang)	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0.06
รวมกำลังผลิตทั้งหมด	49,000	69,000	131,000	166,000	166,000	166,000	100 %

ที่มา : Oil and Thailand 1976, สำนักงานพลังงานแห่งชาติ

* อัตราการขายกำลังการผลิตของปี 2520 ยังคงเดิมเท่ากับปี 2519

ปริมาณการ ถิ่นน้ำมันดิบและการ ใช้น้ำมันสำเร็จรูปของประเทศไทย

หน่วย : ล้านลิตร

ปี	น้ำมันดิบ	สูญเสีย ระหว่างกลั่น	ผลิตภัณฑ์ น้ำมันที่เหลือ	ปริมาณ น้ำมันที่ใช่	ปริมาณ น้ำมันที่เหลือ
1970	5270.550	370.101	3900.449	-	-
1971	6178.232	441.332	5686.900	5830.9	-144.000
1972	7988.511	591.348	7397.163	6505.2	891.963
1973	8788.471	697.968	8090.503	7384.3	706.203
1974	7889.466	481.697	7407.769	7337.3	70.469
1975	8289.242	404.025	7885.217	7484.0	401.217
1936	8957.786	440.836	8516.940	8538.2	- 21.260
1977	1658.704	487.554	9171.150	9649.7	-478.550

ที่มา : Oil and Thailand

เครื่องหมาย + = ปริมาณน้ำมันที่เหลือใช้

เครื่องหมาย - = ปริมาณน้ำมันที่ขาดแคลน

* อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลไทยสามารถถิ่นน้ำมันดิบได้เอง แต่การสั่งซื้อน้ำมันดิบจากภายนอกประเทศเพื่อมาถิ่นเป็นน้ำมันสำเร็จรูป และน้ำมันสำเร็จรูปที่มีไม่พอใช้ภายหลังการถิ่นน้ำมันดิบ ยังต้องอาศัยการสั่งซื้อผ่านทางบริษัทน้ำมันข้ามชาติอยู่ดี เพราะระบบการค้าน้ำมันของโลกตั้งแต่อดีตจนถึงก่อนปี พ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) ถูกผูกขาดโดยบริษัทน้ำมันข้ามชาติขนาดใหญ่ทั้ง 7 บริษัท (Seven Sisters) ึ่งได้ถูกกล่าวไว้แล้วในตอนที่ 2 แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นในปี พ.ศ. 2516 ระบบการค้าน้ำมันโลกเริ่มเปลี่ยนไป

บริษัทน้ำมันข้ามชาติขนาดใหญ่ถึง 7 บริษัท ไม่สามารถทำการผูกขาดระบบการกักน้ำมันได้ เพราะประเทศผู้ผลิตน้ำมันเป็นสินค้าออกก้าวขึ้นมามีบทบาทในระบบการค้าน้ำมันของโลกมากขึ้น และทำการขายน้ำมันแข่งกับบริษัทน้ำมัน ๆ จึงเปิดโอกาสให้กับประเทศที่เคยสั่งซื้อน้ำมันผ่านทางบริษัทน้ำมัน ๆ แยกทางเดียว มีทางเลือกที่จะหันไปซื้อน้ำมันกับบรรดาประเทศผู้ผลิตน้ำมันเป็นสินค้าออกได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลไทยก็เริ่มดำเนินนโยบายหันมาซื้อน้ำมันกับรัฐบาลของประเทศเหล่านั้นด้วย และมีแนวโน้มที่จะสั่งซื้อน้ำมันเข้ามาบริโภค โดยไม่ผ่านทางบริษัทน้ำมันมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพิงบริษัทน้ำมันในเรื่องนี้ ใหนอยลง / ดังกล่าวจากตารางที่จะกล่าวต่อไป

ข้างล่างนี้ ซึ่งทางฝ่ายไทยเริ่มส่งน้ำมันเข้ามาเองตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2517 (ค.ศ. 1974) เป็นต้นมา และซื้อเพิ่มขึ้นทุกปีจนถึงปี พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) รัฐบาลไทยสั่งซื้อน้ำมันเข้าประเทศโดยตรงมากกว่าทางบริษัทน้ำมันข้ามชาติทั้งหมดที่ทำการค้าอยู่ในประเทศไทย รวมกันถึง 189,924,855 ลิตร และในปี พ.ศ. 2524 มากกว่าเพิ่มขึ้นไปอีกเป็น 528,977,752 ลิตร ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมากขึ้นทุกปี จึงเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทน้ำมันข้ามชาติกับรัฐบาลไทยในปัจจุบันไม่ใช่ทางฝ่ายไทยจะพึ่งพิงบริษัทน้ำมันโดยสิ้นเชิง รัฐบาลไทยสามารถลดการพึ่งพิงบริษัทน้ำมัน ๆ อย่างเต็มที่ในปัจจุบันก็เป็นเพียงแต่เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรงกลั่นน้ำมันเท่านั้น ส่วนในทางค้านั้นรัฐบาลไทยก็พยายามหาทางลดการพึ่งพิง ใหนอยลง *

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย